

בעזהשוי"ת

שיעור בספח"ק
תורת המגיד
פרשת שופטים

מפי הגה"ח
רבי אברהם מרדכי אלתר שליט"א

'כשיש דין למטה אין דין למעלה'
כשהמקבל בונה את הדין בעולמו מעניק לו המושפיע את פנימויותו

נספח (עמוד ט"ו): היראה והשמחה שבחודש אלול

לקבלת הגליון בדוא"ל ולכל שאלה /
הערה על השיעורים ולענייני הפצה
ו/או לשאלות נוספות אל מו' הגה"ח
רא"מ אלתר שליט"א בחסידות ודרכי
העבודה

ניתן לשלוח לכתובת המערכת
de422144@gmail.com

או בפקס - 077-3181588

~*~

חדש! ניתן לשמוע את השיעורים
השבועיים גם בקו דברי אמת ואמונה
בשלוחה 3

ארץ ישראל - 5265*
(או 02-5011430)

ארה"ב 518-329-9186

אירופה 44-3303-9004-84

בשלוחה ייעודית זו מופיעים גם שאר
שיעורי הרב שליט"א בספרי פרי הארץ,
תומר דבורה, שער היחוד והאמונה,
ושיעורים נוספים למועדים ונושאים
שונים

~*~

עימוד ועיצוב:
"ואננה"
05331.05646

זכות הפצת תורה וחסידות

מוקדשת לעילוי נשמת
היקר באדם ה"ה **אורי בן אלהן דנינו** השם יקום
דמו

שנרצח בידי בני עוולה ימ"ש
ביום המר כ"ח אב

עם עוד חמישה מאחינו בני ישראל הי"ד
בגן עדן תהא מנוחתם במחיצת הרזוגי מלכות,
וימליצו טוב בעדנו לישועת עם ישראל, לגאולה
הפרט והכלל בעגלא ובזמן קריב.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה
המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לדרווחה ומאפלה
לאורה ומשעבוד לגאולה
השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן

תוכן הענינים

ג	ענין 'כשיש דין למטה אין דין למעלה' בהלכה
ד	'אדדה נא' שהקב"ה עושה דין ומשפט זה נקרא ירידה
ד	משל א' - כשהעני צועק למלך פונה מכל עסקיו לדאוג לו
	משל ב' להנ"ל - החזרת פני העבדים למלך מעורר את החזרת פניו אליהם
ז	בניית הגבורות לפני נתינת חכמה ודעת
ח	המעבר מבחינת אחר באחר לבחינת פנים בפנים הוא על ידי הנסירה
ט	שילוב ב' משלי המגיד
ט	הדין למטה מסלק את הדין מהשכינה
י	על ידי קבלה טובה באים הדינים לייעדם ונמתקים בשורשם
י	כדי לדאות את פני ה' צריך לדאות מתחילה את פני המטדונא

לחודש אלול:

טז	הפחד והלחץ מאלול
טז	השמחה באלול אינה באה מזלזול באלול חס ושלוש
טז	הקרבה לה' כובשת את הפחד מהדין
טז	חשיבות שינוי התפיסה
טז	אחת שאלתי מאת ה'

שיעור בתורת המגיד פרשת שופטים

'כשיש דין למטה אין דין למעלה'

כשהמקבל בונה את הדין בעולמו מעניק לו המשפיע את פנימיותו

הרי אמרו חז"ל במקום שיש דין אין דין ומקום שאין דין יש דין, רצונו לומר אם נעשה הדין למטה אין הדין למעלה ואם אין נעשה למטה נעשה למעלה, ואם כן אם לא ידונו למטה הרי מדת הדין למעלה מתוחה עלינו חס ושלום, על כן נראה לי שיותר טוב הוא לדון למטה ולהשקיט הדין שלמעלה, 'עכ"ל. ובשו"ע (או"ח סי' תקפ"ג) כתב 'יש מי שאומר שגזרו שיהיו מתענין בכל שני וחמישי, וכ' המגן אברהם (שם סק"ט) שנראה מדברי המהרש"ל (יס של שלמה חולין פ"ה יא) שהטעם 'שמתענינים בב' וה' מפני שהם ימי דין, ותימא דהיכא רמיזא, ואדרבה קיימא לן אדם נידון בכל יום, ומה שמתענין בהם היינו משום שהם ימי רצון, עכ"ל, וכתב הפרי מגדים (משנ"י סי' קל"א) וז"ל: 'עיינ אליה רבה אות א' דשני וחמישי בית דין שלמעלה ומטה שוין להם, ימי דין. והנה יש לומר זה למאן דאמר אין אדם נדון בכל יום, אבל למאן דאמר נדון בכל יום, כשיש דין למטה אין דין למעלה, והם ימי רצון, עכ"ל.

והרה"ק ר' ברוך מקאסוב זצ"ל (לקוטי שיעור עמוד העזרה) מדקדק למה כשיש דין למטה אין דין למעלה, שלכאורה הוא בהיפך מהידוע שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו,

ענין 'כשיש דין למטה אין דין למעלה' בהלכה

'שופטים' ו'שופטים' (טו, יח). איתא במדרש (ד"ר ב, י), אמר הקדוש ברוך הוא כשאתם שומרים את המשפט ואת הדין אני גבוה, שנאמר (ישעיהו ב, טז) 'ויגבה ה' צבאות במשפט', ואני משרה שכינתי ביניכם, שנאמר (ס"ה) והאל הקדוש נקדש בצדקה, ואני גואל אתכם, שנאמר (ס"ה טו, ב) 'כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות', וצריך להבין שייכות הדברים זה לזה, למה כששומרים את הדין ומשפט אומר הקב"ה שהוא גבוה, ולמה בגלל זה הוא שמרה שכינתו בינינו וגואל אותנו.

ויובן על פי מה שאמרו רז"ל במדרש בפרשתן (ד"ר ב, ה) אם יש דין למטה אין דין למעלה, ואם חס ושלום אין דין למטה יש דין למעלה, הפירוש הפשוט הוא שאם דנים דיני תורה למטה מסתלקת מדת הדין העליונה, ולהיפך להיפך.

ולמדרש זה יש גם השלכות הלכתיות, כמבואר בלבוש (או"ח סי' מה ס"א) וז"ל: 'ויש נוהגין שלא לדון בין איש לחבירו, [כי הדין מעורר דינים], ונראה לי אדרבה יותר טוב הוא לדון ולפסוק הדין בין הבריות וכו',

תמיד ברצון המלך, נוהגים במעשיהם תמיד כרצון המלך, ובגלל כן גם המלך שם עינו ולבו על המדינות לשמרם בכל מיני שימור מכל נזק צר ואויב, המלך דואג שהמדינות שלו יהיו שמורים מכל סוגי הנזק שיכולים להיות, כדי שיהיו פנויים למשמעתו. ולכן פנה המלך את עצמו מכל עסקיו ותענוגיו ועידונו וישם פניו להיטיב אל המדינות, בגלל שהם מתנהגים על פי כללי המלך גם המלך כל הזמן עוסק לדאוג להם, וכל מחשבות המלך ורעיונו כל הימים היה בתקנות המדינות בהצטרבותם ובשמירתם, ותמיד חושב במחשבות חכמות הנהגתם ומלחמות, כי בתחבולות יעשה מלחמה, ולא הסיר ממחשבתו זאת החכמה אפילו רגע אחד.

ויחי היום, והנה בא איש מארץ רחוקה, איש עני מדוכה ומעונה ומצורע ומנוגע שפל הערך, שיש לו את כל החסרונות שישנם, צועק חמם אחורי פלטרין המלך - על אחד כיוצא בו שהעביר עליו את הדרך, שאחד עושה לו צרות, גנב וגזל אותו והציק לו, והנה בשמוע המלך צעקת האיש ההוא, ביטל אותו ממחשבתו הבחירה והזכה, המלך לא היה יכול לעסוק בצרכים החשובים של כל המדינות, כי יש מישהו שמטריד אותו בצעקותיו, והנה המלך שלח את עבדיו אליו לידע מה זה ועל מה זה, ולא השגיח האיש על עבדי המלך, רק הולך וצועק אהה הושיעה אדוני המלך, שהמלך בעצמו יציל אותו, והוצרך המלך לפנות מכל מחשבתו

ואם האדם מתנהג במדת החסד מתנהגים עמו גם כן במדת החסד, (ע"ש מה שצ"ל, וע"ע להלן).

'ארדה נא' שהקב"ה עושה דין

ומשפט זה נקרא ירידה

וגבי סדום נאמר (צ"ל ש"ס י"א, כ"א) 'ארדה נא ואראה', והנה נתקשו בה כל המפרשים הקדמונים, מהו לשון 'ארדה', מה שייך לשון ירידה אצל ה', והלא הכל גלוי לפניו יתברך. אך על פי הנוכח יובן, כי הלא בסדום לא היה הדין נעשה למטה, בסדום התנהגו שלא על פי דין, כל מערכת החוקים של סדום הייתה לא תקינה והיפך התורה ומשפטי שכל הישר, שהרי דינים הם אחד משבע מצוות בני נח, ונחלקו האחרונים האם מחויבים לדון את חלקי דיני חושן משפט על פי דיני התורה או רק על פי היגיון של שכל אנושי, מערכת משפטית הגיונית, אבל בסדום כל מערכת המשפט הייתה לפי כח הזרוע והיות האדם מקורב למערכת הסדומית, משולל כל היגיון ושכל, והוצרך בהם הקדוש ברוך הוא לעשות דין ומשפט מלמעלה, וזאת המדה נקראת ירידה, כאשר הקב"ה עושה דין ומשפט זה נקרא ירידה, שכביכול הינו יורד להתעסק בעשיית סדר בעולם.

משל א' - כשהעני צועק למלך

פונה מכל עסקיו לדאוג לו

משל למלך בשר ודם שהוא מולך על כמה וכמה מדינות, קרובות ורחוקות, וכל המדינות כולם מתנהגים אחר ציווי המלך ואימתו מוטלת עליהם וסרים למשמעתו

שהקב"ה כביכול צריך להפסיק את כל ענייניו ולעסוק עמו, במקום לעסוק בכל מחשבות ה' שבלתי ידח ממנו נדח, שכל נשמה ונשמה תבוא לתכליתה, שכל מערכות השמיים נעים ומסתובבים סביב זה, צריך הקב"ה לעצור את כל זה ולטפל בצרת פלוני הצועק שאין דואגים לו. ואף שברור וודאי שה' הוא כל יכול ויכול לעסוק בכל הדברים יחד, אף על פי כן צמצם ה' את צורת הנהגתו להתנהג באופן כזה. וזה נקרא ירידה, ולכך נאמר גבי סדרם "אדרה", וכלשון הכתוב שם 'אדרה נא ואראה הכצקתה הבאה אלי עשו כלה'.

אבל כשיש דין למטה אין דין למעלה, ואינו מוכרח לירד, פירוש להסתכל בעניני קטנות וגשמות, נמצא הקדוש ברוך הוא כביכול גבוה, והעיסוק והתנהלות כל העולמות בצורה מרוממת, שהקב"ה חושב מחשבות טובות על כלל ישראל, וזהו 'ויגבה ה' צבאות במשפט', פירוש, כאשר יש משפט למטה, או 'ויגבה' וכו', כנזכר, כי כאשר עושים למטה דין, שכל הנהגות בני האדם יהיו כראוי וכנכון, ודואגים לכל אחד ולכל יחיד, הרי זה גורם ל'ויגבה ה' צבאות במשפט', שה' עוסק במשפט עליון ורוחני יותר, ולא במילי דעלמא.

וענין זה אינו נוגע רק לדיינים בבית דין, אלא מבהיר יותר את חומרת מסירת דין למעלה, שיש לאדם להתבונן מה נעשה על ידי שמוסר את דינו למעלה, שעל ידי זה מוריד את הנהגת ה', ובמקום 'ויגבה ה' צבאות במשפט', התנהגות בדברים עליונים,

הגדולה והרמה אשר תמיד מתקן תקנות בכל עת ורגע, תקנות גדולות ועצומות, עד אין סוף וקץ ותכלית, כי הוצרך המלך להודקק למשפט האיש הצועק חמס, אשר אין שוה החמס ההוא אף שוה פרוטה, שהרי מה כבר ניתן לגזול מאיש עני כל כך, ולכאורה מה יש למלך להתעסק בשטות כזו קטנה במקום לעסוק בתקנות גדולות ועצומות של כל מדינות מלכותו, לכאורה זה דבר לא פרופורציונלי בכלל, אך כי בן מדרת ונימוס המלכות, שבקטן נגרול ישמע למען ידעו כי יש שופטים בארץ.

והנה אין זה נקרא אלא ירידה גדולה להמלך, שהוכרח להתפנות מתקנות המדינות וממחשבתו הטהורה והזכה, לשמוע צעקת הכסיל אשר אין בו שוה פרוטה. ומה גם שאינו כדאי וראוי המנוגע הזה שיכיש המלך בפניו, ומכל שכן לבוא בארמון המלך לפניו ולסדר טענותיו בפני המלך הגדול והאדיר, ובוודאי זה נקרא ירידה למלך.

והנמשל מובן מאליו, כשאין דין למטה עושה הקדוש ברוך הוא דין למעלה, ומוכרח להסתכל בעניני גשמיים וקטנות של עולם השפל הזה, הנם שהוא יתברך משגיח בעינא פקחא על כל הנבראים והיצורים והנעשים, עם כל זה, זאת ההשגחה הבאה על ידי צעקת האדם השפל התחתון, נראה חס ושלום כביכול כאלו מכריחו להשגיח, כאשר אדם צועק שעושים לו צרות וכו' הוא יוצר מצב

אמנם אחר כך כשעבדיו מיישבים את עצמם בחכמה ובינה יתירה נודעת להם, שראוי ונכון לקבל עול מלכותו, ואיך אנחנו מתנהגים כך למלך, בואו נתנהג כראוי לכה מלך גדול, ומקבלים על עצמן בהכנעה ואימה ופחד, ורוצים בגזירותיו, ומחזירין פניהם אליו, או גם המלך מחזיר פניו אליהם להטיב להם, והכעס שהיה למלך בתחילה והיה כבול המפסיק בינו לבין הוא כאילו נגמר ונלקח ואיננו, סילקו את הדבר המפריד ביניהם, את מה שהיו כל אחד מסובב לצד אחר.

וזהו 'בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' (תהלים נא, ו), רצונו לומר על ידי 'חצוצרות וקול שופר' נעשה לב בני ישראל נשבר, ומחזירים פניהם בהכנעה ואימה להבורא יתברך ומקבלים עול מלכותו עליהם, השופר מעורר את בני ישראל משנתם ותדרמתם (רמב"ם ה' משנה פ"ג ה"ד), להיות עובדי ה' כראוי, וכל טעמי הרס"ג תשובה קבלת עול מלכותו ולעתיד לבוא וכו' הכל נע ומסתובב סביב אותה צעקה לשוב לעבוד את ה' כראוי, ועל ידי זה ותבון מלכותו מאוד, כי לכן נקראה כנסת ישראל בשם מלכות, כי על ידם נשלמה מלכותו כביכול, ואז גם ה' יתברך הוא מחזיר פניו לישראל, וזהו 'הרעו', שהוא לשון התחברות וריעות, 'לפני המלך ה'', רצונו לומר לפני מלכות ה' ההויה פנים אל פנים.

וזהו גם בן פירוש המדרש הנ"ל, כשיש דין למטה אין דין למעלה, רצונו לומר

נצרך להיות במצב של 'ארדה נא', האם אכן שווה ההתעסקות בבעיה פרטית של האדם במקום לעסוק בהתנהגות המרוממת של דאגה לכל העולמות, ולכן כל המוסר דין על חבריו הוא נענש תחלה (ר"ה טז), שמפסיד את כל השמירה והדאגה אליו בכלל כל העולמות.

*

משל ב' להנ"ל - החזרת פני העבדים למלך מעורר את החזרת פניו אליהם

והנה במקום אחר (תורת המגיד משפטים) מביא המגיד משל נוסף לענין 'אם יש דין למטה אין דין למעלה', ועל ידי הבנת ב' המשלים נבוא לבנין עמוק יותר, וליסודות עמוקים מאד הנחוצים למעמיקי דעת בענין סוד הדינים.

וה"ל תורת המגיד (משפטים):

'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' (שמות כא, א), איתא במדרש אם יש דין למטה אין דין למעלה, שנאמר 'ויגבה ה' צבאות במשפט'. הענין הוא דרך משל, הנה המלך כשעבדיו הם בהחזרת פנים ממנו, כשהעבדים מסובבים ומחזירים את פניהם מהמלך, ואינם חרדים על דבריו, שהם לא מוטרדים מה המלך אומר ומצווה, גם הוא מהם בהחזרת פנים מלהיטיב להם חס ושלום, גם הוא מתנהג עמם אותו דבר, ואינו דואג להם, כי הוא בכעס עליהם.

מתלמד להגביל את עצמו לא לרדת לכביש. מחנכים אותו גם שלא לשחק בגפרורים, שיתרחק מהם, מחנכים אותו לא לטבוע במים, איך לשחות, ושלא להכניס את הראש למים וכו', ורק אחרי שלומד וקולט את כל הדינים וההגבלות ניתן להתקדם וללמוד דברים עמוקים יותר.

במשל זה מתבאר יותר משל הא', שכל עוד שאין למטה את הדינים וההגבלות הנצרכים בכדי שהעולם יתנהל נכון, אי אפשר להשפיע עניינים ותיקונים עליונים, כשיש חוקי סדום מוכרח להיות השפעה של הפיכת סדום בכדי שיתנהגו למטה כראוי, ורק כאשר יש דין למטה והעולם מתנהג כראוי על ידי הדינים וההגבלות אזי אין דין למעלה וניתן להשפיע עניינים עליונים.

ונוסף על משל הנ"ל, שבבניין הקומה של האדם, כל שנה ושנה מתווספים לאדם עוד הגבלות ודינים ובהתאם לכך עוד חכמה ודעת, בניין מערכת קומת האדם בנויה מדינים רבים המתווספים משנה לשנה, ובהתאם לבניית קומתו על ידי הדינים נבנית וגדלה חכמת ודעת האדם. ואם חלילה אין התאמה ביניהם, ששכל האדם גדלה יותר מדיני האדם, זה מצב נוראי ביותר, האדם כזה ייפך להיות מזיק גדול מאד, ולדוגמא ילד קטן אינו יודע לעשות מאומה וזה מתאים לכך שאין לו שום דינים והגבלות, אילו יצויר שילד קטן היה יכול ללכת לפני שהיה לו דינים והגבלות איך ולהיכן ללכת, הוא היה נופל במדרגות ונדרס בכביש וכו' וכו', אנשים

כשמקבלין למטה עול מלכותו עליהם ומחזירין פניהם כנ"ל, אין דין למעלה, כי הוא גם כן פה אל פה. והמבין יבין שהוא גם כן בכל העולמות. [עד כאן מתורת המגיד משפטים].

*

בניית הגבורות לפני נתינת חכמה ודעת

עד כאן נתבאר ב' משלים בטעם שכאשר אין דין למטה יש דין למעלה, א' מפני שהמלך צריך להתעסק עם העני המנוגע ואינו מתעסק עם דברים עליונים יותר, ב' שכאשר העבדים מסובכים פניהם מהמלך גם המלך מסובך את פניו מהם.

ובדי לשלב ביניהם נקדים מקודם משל נוסף, שבו יתבאר שלדברים עליונים מוכרחים מקודם את בחינת הדינים. אב הרוצה ללמדו את בנו חכמות נפלאים שיהיו לו לעזר לכל חייו, מומחיות ואומנות וכדו', אם כאשר הוא בא ללמד הוא מוצא את בנו משחק באש, הוא מוכרח מקודם ללמדו לא לשחק באש, ורק לאחר מכן הוא יכול להתחיל ללמדו את החכמות הנפלאים.

ובן הוא בהתפתחות כל אחד ואחד, בקטנות האדם מחנכים אותו ל"דינים" והגבלות, ורק לאחר מכן מלמדים אותו דברים עליונים יותר. בתחילה מלמדים את הילד איך ללכת ברחוב, שיזהר לא לרדת לכביש, ומרגילים אותו שוב ושוב לא לרוץ לכביש, עד שהוא

התלמיד אינו יודע לעשות מאומה מבלי שהרב ילמד אותו, ולכן הוא מוכרח להיות צמוד לרב כל הזמן, הוא אינו יודע לחשוב לבד מאומה, ובמצב זה אין הרב יכול ללמד את התלמיד את עומק חכמתו, [ולכן זה בחינת אחור באחור]. אולם כשהתלמיד גדל ומבין את חכמת הרב, אזי בא השלב שהרב מרחיק אותו ממנו שיהיה מוכרח לחשוב לבד, ואזי התלמיד בונה את עצמו, ולאחר שהתלמיד מצליח לבנות את עצמו כאשר הוא מגיע שוב לרב, רק אז ביכולתו לקנות את חכמת הרב ברמה הגבוהה יותר. ולדוגמא, תלמיד שנעשה לבד מגיד שיעור, כאשר לאחר כמה שנים הוא נפגש שוב עם רבו הינם מדברים ברמה הרבה יותר גבוהה ובעניינים הרבה יותר נעלים. זהו ענין הנסירה, שהוא מצב של דינים כביכול, כי זה יוצר פירוד בין המשפיע למקבל, אולם דווקא על ידי זה מגיעים לאחר מכן לבחינת 'פנים בפנים'.

ועל דרך זה אב המחנך את בנו הקטן, בתחילה הבן מתנהג בכל ההגבלות והדינים שהאב לימד אותו רק מחמת הפחד שלו מהאב, וזה מצב לא תקין, [בחינת 'אחור באחור'], ובמצב זה האב מוכרח להיות כל הזמן צמוד לבנו. אולם כשגדל הבן ומבין מעצמו להתנהג בכל הדינים וההגבלות שלמדו האב, אז יכול האב להתרחק ממנו, ואזי להיפגש עמו בבחינת פנים בפנים, ולהשפיע לו מחכמתו העמוקה ברמה נעלית ביותר.

שמופקרים לחלוטין שאינם מרסנים את עצמם הם משתמשים בכל מערכת חכמתם להיזק וחורבן, השילוב בין קניית הדינים והתפתחות האדם מוכרחת, ככל שמוסיפים דינים ניתן להוסיף יותר חכמה ודעת.

המעבר מבחינת אחור באחור לבחינת פנים בפנים הוא על ידי הנסירה

ולחבין את שייכות הדינים וההגבלות למשל הב' של החזרת פני העבדים למלך הגורם את החזרת פני המלך אליהם, נשתמש עם מושג מתורת הקבלה, בניית מדת המלכות, שהקב"ה האציל את ספירת המלכות, את מלכותו, כנקודה אחת, וצריך לבנותה, ובנייתה היא על ידי הדינים. וביאור הדברים בעבודת ה', היא, שמלכות ה' אינה מגולה בעולם, ועל ידי כל ההגבלות שאדם נזהר ומקבל על עצמו עול מלכות שמים, על ידי כל קבלה טובה שאדם מקבל על עצמו הוא בונה את מלכות ה' בעולם בעוד דבר ועוד דבר, עד שנבנית השכינה ויש השראת השכינה בעולם. וזהו מה שעל ידי הדינים וההגבלות בונים את המלכות, [והוא ענין משל הא'].

כבר מתקרב ראש השנה, וידוע שיש את ענין הנסירה בראש השנה, והוא, שבכדי לעבור מבחינת אחור באחור ולבוא לבחינת פנים בפנים מוכרח להיות ענין הנסירה, (נמצא נאריכות שיעור הכנה לראש השנה, אלול משפ"ג). והביאור בזה בקצרה, שבתחילה

נדרשת בהם הוא קל וחומר, ועל ידי עשיית קל וחומר בלימוד התורה מסלקים את הדינים למעלה, כי כשיש דין למטה אין דין למעלה. ומכל שכן, שכאשר האדם מקבל על עצמו עול תורה, ולומד ביגיעה ומאמץ, הוא פועל שלא יהיה דינים למעלה.

ובשם הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע מובא שכאשר האדם שופט את עצמו, שעורך חשבון נפש לפני השינה, אזי לאחר מכן כאשר באים המקטרגים למעלה עם כל מיני טענות כנגדו, הקב"ה אומר להם שהוא כבר דם את עצמו, וזהו אם יש דין למטה אין דין למעלה. ועל דרך זה כאשר האדם דן את עצמו במשך כל ימי חייו ניצול על ידי זה מהמקטרגים בדין שלאחר המוות. ובשפת אמת כתב (נפשטן, חל"ג) וז"ל: 'כשיש דין למטה אין דין למעלה וכו', פירוש, המשפט והדין אינו לדין בפרט, רק לכל איש ישראל וכו', וכל מעשה שבא לפני האדם צריך לשופטו ולהבחין האמת על ידי ישוב הדעת', וכתב עוד (שם חנ"ג) 'כשבני ישראל עושין הדין בינם לבין עצמם בין אדם לחבירו, ומכל שכן כל אחד בנפשו ששופט את עצמו לתקן דרכיו, כמו שכתוב טובה מרדות אחת בלבו של אדם, אז הקדוש ברוך הוא מתמלא עליהם ברחמים', עכ"ל. ולפי דבריו י"ל שכל פעם שהאדם דן את עצמו הוא בונה את קומת השכינה, שהרי כל יהודי הוא אחד מאברי השכינה, וכאשר הוא בונה את עצמו ועושה דין למטה הוא פועל שלמעלה לא יוכלו המקטרגים לקטרג.

שילוב ב' משלי המגיד

נמצא שהדין למטה שמלמד האב את בנו פועל ב' עניינים, א' בניית הילד, ב' יכולת להיות בבחינת פנים בפנים. ובזה מתבארים שב' משלי המגיד משלימים זה את זה, זה שכאשר שאין דין למטה מוכרח המשפיע להתעסק עם בחינת הדין שלמטה, ואין ביכולתו לדבר עמו בדברים גדולים, זה גופא בחינת אחר באחר, המתבאר במשל הב' שהעבדים מסובבים את פניהם במלך ואזי המלך מסובב גם את פניהם מהם, שאין זה רק מדה כנגד מדה בלבד, אלא שכל עוד שאין דין למטה אצל המקבל צריך להעניק לו את הדין וההגבלה, שזהו השפעה חיצונית בלבד ולא השפעה פנימית. רק כאשר התלמיד כבר קנה את הדינים וההגבלות, התלמיד כבר מגביל את עצמו מצדו, יש דין למטה, רק אז ביכולת הרב להעניק את חכמתו העליונה ברמה הגבוהה יותר, שזהו השפעה פנימית, בחינת פנים בפנים.

*

הדין למטה מסלק את הדין מהשכינה

ענין זה שכאשר יש דין למטה אין דין למעלה, מבואר בספה"ק באופנים רבים, הרמ"ק כ' שכאשר הצדיקים הגדולים מקבלים על עצמם ייסורים הם מסלקים את הדינים מהשכינה הקדושה. ובפני מנחם (שעשית) מביא את כך ששבועות הוא כנגד יצחק, ולכאורה מה השייכות בין גבורות למתן תורה, ומבאר שאחת המדות שהתורה

משמיים, 'קול דודי דופק' ומבקש שינוי, וכאשר האדם פועל שיהיה דין למטה, שגודר ומגביל את עצמו, אזי כח הדין עשה את שליחותו והגיע לייעדו, וממילא אין למעלה ומסתלק הדין.

ומאידך גיסא, ישנם אנשים שכאשר באה צרה לפתחם מנסים הם לברוח

ממנה, זוהי תופעה משונה מאד, כי אם יש צרה של דוחק פרנסה ומוסיפים עוד עבודה ועובדים עוד שעות, אין זה סיבה שכח הדין הקשה יסתלק, והרי הוא בא מכיוון שונה, ונולד לאדם קושי חדש מצד אחר, כי כח הדין הוא כח עליון שאי אפשר לברוח ממנו, וככתוב (ישעיה נה יג) 'כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים, ושמה לא ישוב, כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה, ונתן זרע לזרע ולחם לאוכל, כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם, כי אם עשה את אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי', כל עוד שלא ממתיקים את הדין בשרשו, כל עוד שלא בא כח הדין לייעדו, לא יעזרו כל הפתרונות הפיזיים, דווקא על ידי קבלה טובה, על ידי שינוי התנהגות שצריך האדם לשנות, על ידי זה נמתק הדין בשרשו.

*

כדי לראות את פני ה' צריך לראות

מתחילה את פני המטרונא

ומה שכתוב בהמשך דברי המדרש הנ"ל 'אני משרה שכניתי ביניכם, יובן על פי מה שכתוב בוחר ובתיקונים' (מקו"י פ"ח לז

על ידי קבלה טובה באים הדינים
לייעדם ונמתקים בשורשם

ובבל הנ"ל נבוא ליישב את שאלת הרה"ק ר' ברוך מקאסוב זי"ע, למה על ידי הדין למטה מסלקים את הדין למעלה, ולא נעשה דין מדה כנגד מדה, והוא, כי על ידי הדין למטה נעשה מיתוק הדין בשרשו.

ביאור הדברים, כח הדין הוא לא רע חס ושלום, אלא עניינו כח ההגבלה, לשים כל דבר בגבול ובמקומו הנכון, ועל דרך שרטוט תכנית בניין שמוכרחים לבנות את הבניין בדיוק כפי השרטוט מבלי לנטות לימין ושמאל, זהו דינים והגבלות, אלא שאם אין משתמשים עם הדינים וההגבלות כראוי, אם הם לא במקומם הנכון, משתלשל מהם דברים רעים, אבל עצם מהותם הוא לבניה וטוב. כי כח הדין נשלח לעשות את שליחותו וייעדו, וכאשר הוא אינו מגיע למקומו וייעדו, אזי הוא בא למטה ככח דין הקשה. וכאשר האדם בעולם הזה מקבל על עצמו קבלה טובה, לוקח אחריות על מעשיו, הוא בונה כל דבר כראוי, זהו מיתוק הדין בשרשו, שהגיע כח הדין והגבול למקומו הנכון, ואזי אין דין למעלה, שהדין אינו דין קשה אלא דין הבונה שעל ידו מקבלים את כל הטוב.

וכאשר רואה האדם שייסורים באים עליו, שכח הדין הקשה בא לכיוונו, יש לו להוסיף בעבודת ה', לקבל על עצמו עוד קבלה טובה, וזהו אחד הפתרונות הגדולים לסילוק הכח הדין הקשה ממנו, כי כח הדין הקשה שבא אל האדם זהו "דפיקה בדלת"

אזכיר את שמי' שזהו בחינת שכינתה 'אבוא אליך וברכתך'.

וזהו יסוד מהותי מאד בעבודת ה', אנשים רבים רוצים שיהיה להם שייכות לעולם הרוחני, לדברים נעלמים ועליונים יותר, השגות, אבל אין כזה מציאות לפני עבודת ה' הפשוטה, כל אחד כפי מדרגתו, צריך קודם לעבוד את ה' במדרגות הפשוטות, ורק לאחר מכן יכול להתעלות יותר.

וזהו שהקב"ה נקרא משפט שהוא הזעיר, שנאמר 'מלך במשפט יעמיד ארץ' (משל כט, ד), מדרגת ז"א נקרא משפט, ככתוב משפט וצדקה ומבואר בזוהר בכ"מ שקוב"ה משפט, וצדקה בחי' שכינתיה.

וזהו שכתוב אם אתם משמרים את המשפט אצליכם, שהוא הקדוש ברוך הוא, אם בן בוודאי אשרה שכינת בניכם, מוכרח להיות שכבר יש השראת השכינה מלפני כן, כי אלולי שכינת תמן לא הוה נחית לתמן, אדם שמצליח להשיג משהו מרומם יותר, שיש לו שייכות לעולם רוחני, מוכרח להיות שכבר יש בו השראת השכינה, מוכרח שהיה לו לפני זה קבלת עול מלוכת שמים פשוטה, אמונה פשוטה, ותפלה פשוטה, אחרת לא יכול להיות שיש לו חיבור אמתי לעולם הרוחני.

כי נאמר 'זה השער לה' וגו' (תהלים קיט, ט), והמלכות נקראת השער, 'בזאת יבוא אהרן אל הקודש' (ויקרא טז, ג), שאי אפשר

א, כד קראן ישראל לקב"ה וכו' בכל פקודי וכו', אם שכינתא לאו איהי תמן לא נחית לתמן, הדא הוא דכתיב (שמות כ, כ) 'בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך', ותרנגם אונקלוס בכל אתר דאשרי שכינתא תמן וכו', מבואר בזוהר הקדוש ובתיקוני זוהר בכמה מקומות, שהקב"ה מתגלה רק היכן ששכינתו נמצאת, וכמבואר במדרש (ויק"ר כו י) על הכתוב (ויקרא יג ג) 'וביום השמיני ימול בשר ערלתו', ובהמה רק מיום השמיני והלאה ירצה לקרבן (שם כז כו), הוא ע"פ 'משל למלך שנכנס למדינה וגזר ואמר כל אכסנין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונא תחלה, כך אמר הקב"ה לא תביאו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת, שאין ז' ימים בלא שבת, ואין מילה בלא שבת', ועד"ז הוא בזוה"ק (ח"ג מד. דרע"מ).

ידוע שיש בחי' קוב"ה ובחי' שכינתיה, קוב"ה היינו מה שה' קדוש ומובדל מעל הבריאה, אין לזה אחיזה ותפיסה בעולמות, ושכינתיה שוכן בעולמות, והיא עבודת האמונה פשוטה וקבלת עול מלכות שמים ותפלה כפשוטו, וכמ"ש המהר"ל (נצרות ה' פ"ט) מחז"ל 'כי כל מי שעושה מצוה אחת באמונה ראוי שתשרה עליו רוח הקודש'. ומבואר בזוהר הקדוש ובתיקוני זוהר שאין מציאות שהאדם יגיע לדבר מה רוחני המובדל וגבוה ממנו לפני שיהיה בו את בחינת השכינה, הקב"ה כביכול אינו שורה היכן ששכינתו אינה נמצאת, רק היכן 'אשר

לה' אזי הוא נכנס בפתח והשער לה', זהו בנין המלכות שנעשה כחלק מאברי השכינה שמפקיר את כל רצונותיו לעשות רק את רצון ה', וזהו בטל רצונך מפני רצונו, שלא יהיו לו שום רצונות אחרים, גם לא רצונות רוחניים, ודייקא על ידי זה 'אבוא אליך וברכתך'. וכך צריך לגשת לכל מצוה, לעשות רצון ה', 'לעשות רצונך אלקי חפצתי', מבלי שום חיפוש הרגשת אורות וכו', אלא לחפש לעשות את רצון ה' אשר צונו, ואזי זוכה הוא לכל האורות העליונים. וכך צריכה להיות הגישה לשבת גם כן, כמו שכתב בשפת אמת (פי שנה מרס"ה, כי משא מרמ"ס) שלפי האמונה שמאמינין בשבת ומבטלין כל המעשים אל השבת כך מקבלים ממנו הברכה, וכפי רוב האמונה שאדם מאמין בקדושת שבת ששורה בו. כך מתגלה לו שיוכל להרגיש הקדושה, עכ"ל.

ואפשר לומר שזהו גם כן כוונת הפסוק 'קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת' (תהלים קמ"ה, יט). והנה זה הפסוק לא רישיה סיפא ולא סיפא רישיה, כי מתחלה אמר 'לכל קוראיו' ואח"כ אומר דווקא 'לכל אשר יקראוהו באמת', האם ה' קרוב לכולם או רק למי שקורא אליו באמת. ועל פי הנוכח יובן, וגם יש רמז לזה בזהרה,

לבוא אל הקודש' כי אם על ידי זאת, וכמו שכתוב (יחזקאל ט, כג) 'בזאת יתחלל המתחלל' וכמוהו רבים, כמבואר בזה"ק (ס"ג נח: וצ"מ).

אדם נעמד מאחורי הקיר ודופק שיכניסו אותו לתוך היכל המלך, אומרים לו שירד במדרגות ובצד השני יש דלת שידפוק ושם נכנסים להיכל המלך, אם הוא נשאר לדפוק בקיר ולבקש שיכניסו אותו דרך הקיר זה לא יעזור מאומה, נכנסים להיכל המלך דרך הפתח ולא דרך הקיר. כמו כן הכניסה לדביקות בה', לעולם הרוחני, זה על ידי מדת המלכות עליה נאמר 'זה השער לה'', בלי זה לא ניתן לעולם להיכנס ולהדבק בה'.

ובנמשל העבודה קשה יותר, כי כל עוד שאדם עובד את ה' בקבלת עול מלכות שמים ואמונה פשוטה בשביל להגיע על ידי זה להשגות, אין זה קבלת עול מלכות שמים ואמונה פשוטה, אדם צריך לקבל על עצמו שהוא מצדו מקבל עול מלכות שמים כפשוטה בתכלית, שיעשה את רצון בוראו ותו לא, במשך כל ימי חייו, יעשה את רצון ה' בכל מצב כחייל נאמן, מבלי לחשוב שעל ידי זה יזכה לכל מיני השגות ודביקות בה', אחרת הוא לא נכנס לפתח בכלל, רק על ידי הביטול המוחלט שמבטל האדם את כל כולו

א. יש שציינו לדברי הזהרה בשלח (ח"ב נז.), וז"ל שם: כתיב 'קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת', מאי 'באמת', כמה דאוקימנא 'תתן אמת ליעקב', דידע ליחדא שמא קדישא בצלותיה כדקא יאות, ודא פולחנא דמלכא קדישא, ומאן דידע ליחדא שמא קדישא כדקא יאות, אוקים אומא יחידיא בעלמא דכתיב (שמואל ב' ז' כג) 'ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ'. אולם יותר נראה שהוא בזהרה האזינו (ח"ג צ"ז.), וז"ל: 'זכאה חוליקה מאן דקרי למלכא וינדע למקרי כדקא יאות, ואי איהו קרי ולא ידע למאן

סוד 'כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית' (שם י), כי על ידי זה הוא בונה את העולם שיוכל להיות בו השראת השכינה, ואזי 'אבוא אליך וברכתך', ובוודאי יהיה 'קרוב ה' לכל קוראיו', אבל כשקורא ח"ו בלא אמת, זהו 'נרנן מפריד אלוף' ח"ו, רק 'יקראוהו באמת', רצונ לומר עם אמת כנוכח.

וגם זהו שסיים המדרש 'ואני גואל אתכם', כמ"ש בזהר ובתיקונים (תק"ז פלג ע"ב) האי זימנא דנפקין ישראל מגלותא, כאשר כלל ישראל יצאו מהגלות, יתחברון תרין שמהן כחדא יתחברו שני השמות שם אדנות ושם הויה יחד, שם אדנות הוא שם השכינה, שבו ה' אדון על כל בריותיו, ושם הויה"ה הוא שם העצם, האמת לאמיתה, שהקב"ה מהוה הכל, והחיבור בין שני שמות אלו זהו שלימות התיקון, בהאי אז ישיר, א"ז בגימטריא ח' וזהו ח' אתון הויה"ה אדני, דבהאי זימנא יהיה עת רצון, 'אז תקרא וח' יענה' וגו' (ישעיהו נ"ב, ט), ואם כן כשאתם משמרים את המשפט בוודאי גם השכינה שרויה ביניכם, שמאחר שהקב"ה נמצא אצליכם בוודאי יש גם השראת השכינה,

כי ידוע שזו"א נקרא אמת שנאמר (מ"ב, כ) 'תתן אמת ליעקב', קוב"ה, זהו העולם הרוחני האמתי, ואילו העולם שלנו הוא עולם מדומה, הדמיה בלבד, שלא ניכר בו האמת, רואים בני אדם ולא רואים את נשמתם, רואים עולם שלם ולא רואים את דבר ה' המחיה את כולו, אנו רואים רק דמות, דבר ציורי, אבל לא את הדבר בעצמו, האמת נמצאת בבחינת קוב"ה, בבחינת ז"א.

ואפשר שכך המשך הפסוק, 'קרוב ה' לכל קוראיו', היא מדת המלכות, ונקרא קרוב שהיא מדריגה הקרובה אלינו, שכינה מלשון שכינא גביה, 'השוכן אתם בתוך טומאותם', והוא התחלת בניסת הכל, הפתח לכל נקודה בעבודת ה' זהו הקרבה הזאת, כמו 'אדני שפתי תפתח' (תהלים נ"א, יז), ומה גם שהויה"ה של קרוב ה' לכל קוראיו נקודה בניקוד צבאות, שהיא נבחרת המלכות, ומצד ניקוד זה נמצא ששם זה שייך למדת המלכות, (ו"כ"מ), וזהו 'קרוב ד' לכל קוראיו', כי 'בואת יבוא אל הקודש' פנימה. והדר מפרש סיפא דקרא ואיזה קריאה אני אומר לך, 'לכל אשר יקראוהו באמת' דווקא, פירוש, הקדוש ברוך הוא הנקרא אמת, ובוה מייחד קב"ה ושכינתיה, נהיה שותף לשכינה ובונה את העולם הרוחני, וזהו

קרי אתרחיק קודשא בריך הוא מניה, דכתיב 'קרוב ה' לכל קוראיו' וגו', 'קרוב ה' לכל קוראיו', למאן קרוב, חזר ואמר 'לכל אשר יקראוהו באמת', וכי אית מאן דיקרי ליה בשקרא, א"ר אבא אין, ההוא מאן דקרי ולא ידע למאן דקרי, מנלן דכתיב 'לכל אשר יקראוהו באמת', מאי 'באמת', בחותמא דגושפנקא דמלכא דהוא שלימו דכלא, הדא הוא דכתיב 'תתן אמת ליעקב חסד לאברהם' ובגין כך 'לכל אשר יקראוהו באמת' כתיב.

שלא יתכן זה בלא זה, חיבורא דתרין שמהן, שמהן 'משפט וצדקה', 'משפט' קוב"ה ויקוים בכם 'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה' (ישעיהו 6, 12), שהם גם בן תרין 'צדקה' שכינתיה, וזהו שכתוב 'כי קרובה ישועתי וגו'.

לחודש אלול:

הפחד והלחץ מאלול

ונהרגו כל כך הרבה יהודים הי"ד, שכל זה נגזר בראש השנה, וכפי שרואים בעין פשוטה שמיד בשמחת תורה התחיל גזירה זו, ה' יושענו. והשנה הבאה תלויה ברצינות שלנו בעבודת ה' בימים אלו של חודש אלול, ממילא יש לנו לקחת את ימי אלול הבאים לקראתנו ברצינות, בלי פחדים מיותרים וחרדות, אבל ברצינות פשוטה, להתקדם בעבודת ה', להחזיר לעצמנו שלא נבראנו רק לשמש את קוננו, עם הידיעה שבאמת אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו, הוא לא מחפש לתפוס אותנו בקלקלתנו חלילה.

אנשים מפחדים להיכנס ללחץ והפחד של אלול, אולם הרי כשיש דין למטה אין דין למעלה, החלץ והפחד שיש לאדם מאלול חוסך ממנו את כל הדין שלמעלה בראש השנה, ואם כן מה לו לאדם להתחמק ולדחוק ממנו את הלחץ והפחד של אלול, וככל שאדם מקבל על עצמו את האלול ברצינות יותר, אזי הראש השנה שלו נעלה ומרומם יותר, כשיש אני לדודי באלול אזי הראש השנה איננו מפחיד, אין דין למעלה, אלא נהיה ראש השנה של 'ודודי לי'.

השמחה באלול אינה באה מזלזול

באלול חס ושלום

הקדבה לה' כובשת את הפחד מהדין
ומה שחסידיים קבלו את אלול בשמחה, לא היה זה ממקום של זלזול, אלא להיפך, היה זה ממקום רציני מאד, והוא, שצריכים להיות שמחים מאד על כך שזוכים להתקרב לה', להיות שייכים לרבש"ע, לומר מלכויות זכרונות ושופרות, לתקוע בשופר, עשרת ימי תשובה, הקירוב הנפלא של יום כיפור, סוכות ושמחת תורה, שכולם ימי קרבה לרבש"ע, והרגשת השמחה מקרבה זו כובשת את כל הפחד מהדין שבימים נוראים ומפחידים אלו, תחושת השמחה מהקירבה והשייכות לה' הייתה אצל חסידים הרבה יותר מכל הדין והמשפט והפחד שממנו. וכל עוד שאין אוחזים במדרגה זו אין כלל מקום לדחוק את הפחד מימי הדין בדחיקה סתמית, אלא באמת לפחד, ולרומם את עצמנו ולייחל

ידוע שחסידיים קיבלו את ה-אלול בשמחה, וכפי שאמר רבינו שליט"א בסעודה שלישית (ראה תשפ"ד), ואין הכוונה שזלזול חלילה ברצינות של אלול, אלול הוא מאד רציני, ואין לו לאדם לרמות את עצמו בזה, מי שחי בעולם בשנים תשפ"ד תשפ"ג תשפ"ב תשפ"א ותש"פ ואינו מתייחס לאלול השנה ברצינות הוא פשוט ליצן, בכל שנים אלו היו הכרזות דרמטיות בבריאה, שנת קורונה, שנת הרוגי מירון, שנת תחילת מלחמת אוקראינה בו נעקרו אלפי אנשים מחייהם השלווים, ושנה זו שבה משמחת תורה שבו מסתיים שלב גמר ימי הדין, ישנם אלפים רבים מאחינו בני ישראל שנעקרו מבתיהם, והינם בגלות ממש, הן בצפון והן בדרום, ומתו

פירוש 'אני לדודי' להיות איש ישראל יודע שנברא רק לשמש את קונו, ואין לו מציאות וצורך אחר כלל בעולם, עכ"ל. צריך לחזור על זה ולזכור את זה שוב ושוב בחודש אלול, שנבראנו לא "גם" בשביל עבודת ה' אלא "רק" בשביל עבודת ה', ושינוי תפיסה זו זהו שינוי מהותי עצום, שמלבד ההבדלים הרבים בתוצאות מתפיסה זו, עצם שינוי התפיסה בזה משנה את האדם למציאות אחרת.

*

אחת שאלתי מאת ה'

'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי, ומהו 'אחת שאלתי' הרי מבקשים בקשות רבות, וי"ל שהבקשה היא שכל הזמן נבקש להיות בבית ה', לבנות את בניין השכינה, ואזי ממילא יתקיים כל הבקשות שלאחר מכן, שזהו כתוצאה מבניין השכינה. ועוד י"ל ש'אחת שאלתי' היינו מלשון שאלה, שמבקשים מהקב"ה שישאיל לנו פעם אחת את כל הבקשות הללו, למרות שלא מגיע לנו, תשאיל לנו ממך שיהיה לנו רצון להתקרב אליך, ואזי כביכול לאחר מכן נחזיר לך את כל זה.

וה' יעזור שחודש אלול יהיה חודש של 'לך אמר לבי בקשו פני', חודש שכל כולו 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי'.

ולקוות שנגיע עוד לכוז מקום שהחיבור לרבש"ע יתפוס אצלנו מקום רחב כל כך יותר מכל הדין.

ימי חודש אלול הם ימי רצון, ימים נפלאים, בכל יום באלול פתוח י"ג מכילין דרחמי, הקב"ה כל כך רוצה בנו בימים אלו, ואנו נענה כנגדו ונלך אחריו, 'אחרי ה' אלקיכם תלכו', בהתעוררות של עוד רצון ועוד הרגש לרבש"ע, שמתבטא גם בביטויים מעשיים, בקבלת עול מלכות שמים, שיפור המעשים, נקבל על עצמנו קבלות טובות, ונבנה את הדינים למטה בצורה הנכונה והראויה, ואזי כשיש דין למטה אין דין למעלה, ואזי יתקיים 'ויגבה ה' צבאות במשפט', נזכה לראש השנה גבוה ונעלה יותר.

*

חשיבות שינוי התפיסה

הקבלה שהאדם מקבל על עצמו בחודש אלול, ובכלל, צריכה להיות קבלה חשובה, לא אמירת עלינו לשבח מתוך הסידור או אמירת נשמת בלבד, אבל מאידך השינוי לא חייב להיות שינוי פיזי וטכני, אלא שינוי מהותי בתפיסת האדם זהו שינוי חשוב מאד, ולדוגמא, שהאדם יקבל על עצמו להתבונן לכל הפחות פעם אחת ביום בשביל מי ה' שלח את נשמתו לעולם הזה, וכתב השפת אמת (אולן מרמ"ז-מרמ"ח), וז"ל: 'עיקר